La documentació històrica d'una família de Palou: el fons Altimira Cladellas

Inés Vallès, Roser Rodríguez i Oriol Padró (Arxiu Municipal de Granollers)

Ponències
Revista del Centre d'Estudis de Granollers, 24 (2020), 121-134

Resum: L'ingrés a l'Arxiu Municipal de Granollers del fons documental conservat per la família Altimira Cladellas, masovers de Can Plantada de Palou, facilita l'accés a documents que aporten una gran quantitat d'informació sobre l'administració de terres i la vida quotidiana en aquest municipi agrícola incorporat el 1928 a Granollers. El fons acull documents que es remunten al segle XIII i arriben fins a finals del segle XX, si bé hi predomina la documentació dels segles XVIII i XIX. En aquest article es descriu la documentació d'aquest fons, es presenten els resultats d'una primera exploració de la documentació del fons, i es destaca la seva importància per conèixer la història de Palou i la seva administració municipal abans de l'agregació a Granollers, la vida quotidiana en el món rural, i també les formes d'administració patrimonial i d'explotació agrícola de la finca de Can Plantada en diferents moments.

Paraules clau: fons documental, món rural, Palou, Arxiu Municipal de Granollers.

Abstract: The entry into the Municipal Archive of Granollers of the collection of documents kept by the Altimira Cladellas family, peasants that were tenants on the Can Plantada estate (Palou), facilitates access to documents that provide a lot of information on land administration and the daily life in this rural municipality, which was incorporated into the municipality of Granollers in 1928. The collection contains documents dating from the 13th century to the end of the 20th century, although the documents from the 18th and 19th centuries predominate. This article describes this collection of documents and presents the results of a first exploration of the documentation, emphasizing its importance to know the history of Palou and its municipal administration before its aggregation to Granollers, the daily life in the rural world, as well as the forms of patrimonial administration and agricultural exploitation of the Can Plantada farm at different times.

Keywords: collection of documents, rural world, Palou, Municipal Archive of Granollers.

Data de recepció: 15 gener 2020; versió definitiva: 5 març 2020.

1. Introducció

Palou és actualment un barri agrícola situat al sud de Granollers. L'existència d'un nucli de població en aquest lloc es pot datar almenys des del segle X i ha estat sempre una zona dedicada a l'agricultura. El 1928 el municipi va ser agregat a Granollers, que havia adquirit la categoria de ciutat feia només sis anys. Els habitants de Palou van seguir centrant la seva activitat econòmica a l'entorn del camp durant gran part del segle XX i encara avui, malgrat la proliferació de polígons industrials al seu voltant, l'activitat agrícola forma part de la identitat de la zona i es promouen polítiques per a preservar-la i mantenir així el paisatge rural del lloc.

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

El 2017 els germans Altimira Cladellas de Palou van contactar amb l'Arxiu Municipal de Granollers per a comunicar la seva voluntat de donar a la ciutat un volum important de documentació que conservaven a la casa de Can Plantada, de la qual membres de la seva família havien estat masovers, i per tant també residents, almenys des de mitjan segle XIX.

Entre la documentació que va ingressar a l'arxiu es van trobar documents que es remunten fins al segle XIII i que aporten informació sobre qüestions diverses com l'administració i transmissió de béns patrimonials, la vida quotidiana en el món rural o l'administració municipal. A continuació mirarem de fer una imatge clara del contingut d'aquest fons, que s'ha organitzat en tres agrupacions o subfons:

a) **El subfons de la família Altimira Cladellas,** que recull la documentació generada directament per la família en l'exercici de les seves tasques com a masovers de Can Plantada però també com a propietaris de finques agrícoles i en ocasions com a representants polítics locals. També s'hi conserven documents personals.

b) **El subfons del benefici de Sant Miquel,** dins del qual hi ha els documents més antics trobats a Can Plantada. Un avantpassat de la família, mossèn Josep Angelet Cladellas (1857-1933), va ser l'últim obtentor d'aquest benefici eclesiàstic amb orígens al segle XIII.

c) **El subfons de la família Bet de l'Abella,** que recull també documentació patrimonial d'una família vinculada a explotacions agrícoles, en aquest cas originària de Sant Martí de Centelles. No es té un coneixement clar del motiu pel qual aquests documents es conservaven a Can Plantada, però aporten també informació sobre el món rural, principalment dels segles XVIII i XIX.

Masia de Can Plantada (Fotografia: Ramon Sirvent, 1995. AMGR: Fons Ajuntament de Granollers)

2. La família Altimira Cladellas

Durant almenys set generacions, els avantpassats dels germans Altimira Cladellas (els donants del fons) van treballar com a masovers de la casa de Can Plantada, una de les finques més importants de Palou, propietat de la família Barnola i de Bassols de Barcelona. Tenim notícia de la presència dels Cladellas en aquesta casa des de 1826 i es pot comprovar documentalment que hi treballaven de masovers des de 1846. En el període que abasta la documentació trobem canvis de cognoms que en algun cas dificulten poder seguir la línia successòria, motiu pel qual des de l'Arxiu Municipal de Granollers es va redactar un arbre genealògic que facilités la comprensió i l'estudi de la documentació (figura 1).

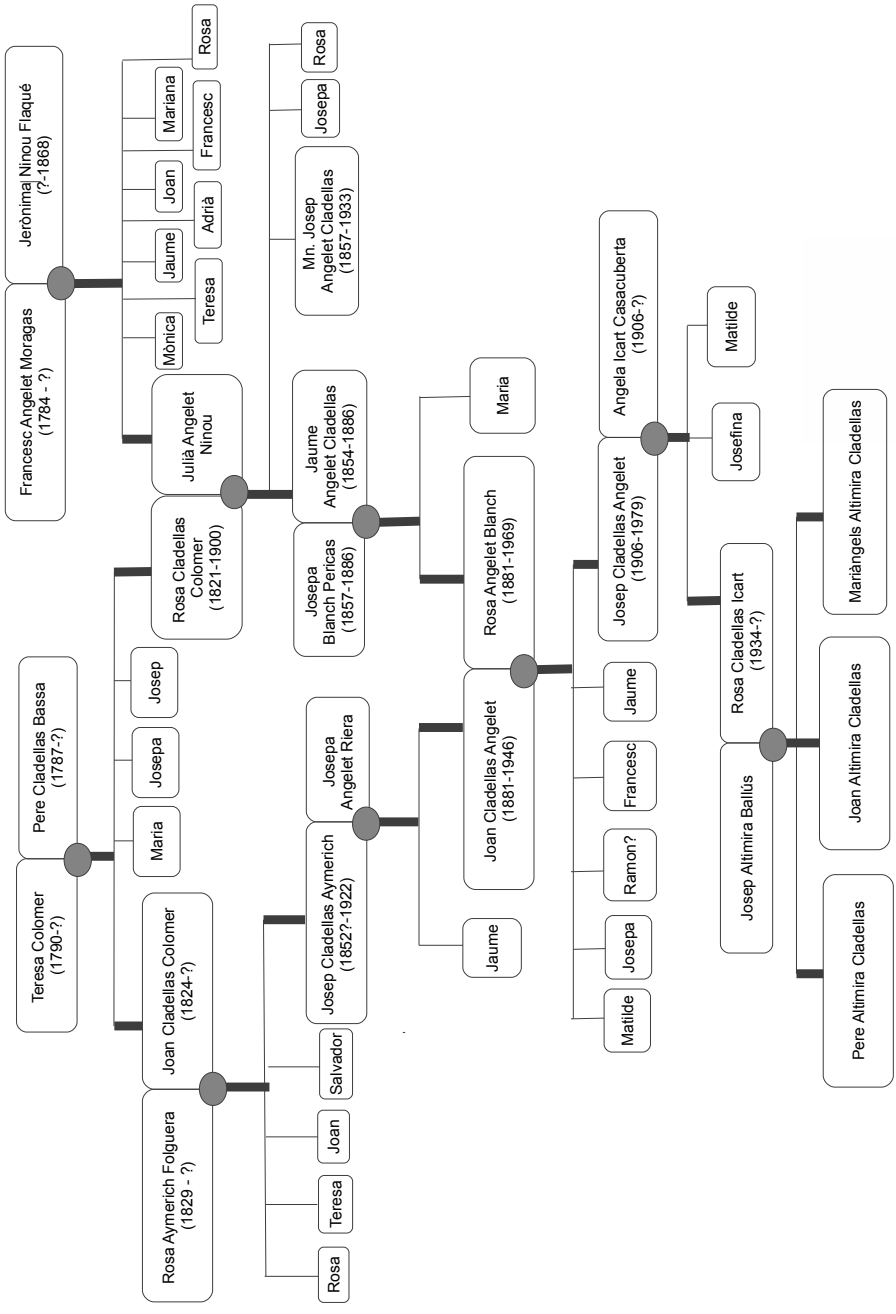

Figura 1. Arbre genealògic simplificat de la família Altimira Cladellas (Font: elaboració d'Inés Vallès/ AMGr).

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

En aquest arbre genealògic, que està a disposició dels usuaris de l'arxiu en una versió més completa, podem observar les dues branques principals de la família: per una banda els Cladellas que, com ja s'ha dit, trobem de masovers a Can Plantada almenys des de mitjan segle XIX; i per l'altra els Angelet, també pagesos de Palou, que no sabem exactament a quina casa estaven vinculats, ja que en la documentació hi trobem referències a Can Brassó, l'Hostal Nou, el Mas Blanch o el Mas Gri. Sí que hi consta clarament, però, quines terres van adquirir els Angelet com a pròpies. En trobem una primera notícia en una escriptura d'agnició de bona fe a favor de Francesc Angelet, datada el 1847 i signada davant del tinent d'alcalde de Palou anomenat Tomàs Cladellas. En aquesta escriptura Francesc Angelet es beneficia d'unes terres properes a una casa coneguda com l'Hostal Nou, que apareix més endavant, en les escriptures de venda de 1860, on el mateix Angelet ven l'esmentada casa i unes terres a la seva esposa Jerònima Ninou. No tenim dades sobre el moment en què Francesc Angelet va esdevenir propietari de la casa, però en aquesta escriptura queda ben clar que aleshores ja ho era. En la mateixa escriptura també s'esmenten terres que són propietat de Pere Cladellas.

En el fons documental es conserven testaments i inventaris de la família Angelet, amb els quals es poden reconstruir almenys part de les propietats que tenien durant els últims anys del segle XIX. És especialment il·lustratiu l'inventari que mossèn Josep Angelet (1857-1933), de qui parlarem més endavant, va fer redactar l'any 1902 per deixar constància dels béns que havia d'heretar la seva neboda, Rosa Angelet Blanch (1881-1969), menor d'edat, de la qual ell era tutor. Aquests béns inclouen l'esmentada casa de l'antic Hostal Nou, i diverses porcions de terra que s'esmenten com a procedents del Mas Gri, la Torre de les Aigües i el Mas Puig. El document és força extens i ofereix detalls sobre la forma d'adquisició de cada finca en el seu moment, i permet reconstruir la formació del patrimoni dels Angelet.

Aquesta Rosa Angelet es casaria el 1904 amb Joan Cladellas Angelet (1881-1946) masover de Can Plantada. Amb aquest matrimoni s'uneixen els dos patrimonis (sembla que qui tenia un volum més important de propietats era Rosa Angelet) en una mateixa línia successòria, que és la que arriba fins avui.

L'anàlisi de la documentació conservada per la família, a part de seguir l'evolució de les propietats, ens permet constatar que es tracta d'una família ben posicionada en el seu entorn social. Per a treballar aquesta qüestió resulta de gran ajuda consultar el fons de l'Ajuntament de Palou conservat a l'AMGr on trobem —de forma fragmentada i amb bastants salts cronològics— les actes de la junta municipal de Palou entre 1844 i 1927. En aquestes actes podem comprovar la presència de diversos membres de la família, com per

exemple Pere Cladellas, que apareix com a alcalde el 1854 i com a regidor en diversos moments entre 1863 i 1889, o també l'esmentat Tomàs Cladellas, regidor de diversos governs municipals entre 1862 i 1881 i com a secretari entre 1894 i 1901. De la branca dels Angelet hi trobem qui fou alcalde de Palou entre 1862 i 1866, Jaume Angelet, probablement germà de Julià Angelet Ninou, o també Francesc Angelet, que apareix com a regidor de l'Ajuntament de Palou entre 1863 i 1866.

Aquests són només alguns dels noms que ens apareixen en una lectura superficial de les actes de l'Ajuntament de Palou; però cal tenir en compte que els cognoms Cladellas i Angelet hi apareixen més vegades i de ben segur que un estudi detallat d'aquesta documentació ens aportarà molta més informació sobre la presència d'aquesta família a l'administració local.

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

Entre els membres de la família Cladellas que van ocupar càrrecs públics al municipi de Palou, sobresurt una figura que destaca pel volum de documentació que ens ha llegat i que ens permet reconstruir molts aspectes de la seva vida. Es tracta de Joan Cladellas Angelet (1881-1946), que ja hem esmentat en relació amb la seva unió amb Rosa Angelet Blanch (1881-1969), que va representar la unió dels drets i propietats que conformarien el patrimoni de l'actual família Altimira Cladellas.

Joan Cladellas va ser una persona significativa en l'àmbit públic, tant per la seva activitat política, com per la participació en entitats socials i recreatives. Afí a la Lliga Regionalista, va ser alcalde de Palou entre 1918 i 1922.[1] No tenim notícies de la seva activitat política durant els anys de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), però el 1931 el retrobem formant part de la Candidatura Catalanista Republicana, que guanyaria les eleccions municipals del 12 d'abril i portaria Esteve Camillo a l'alcaldia de Granollers, quan Palou ja havia quedat agregat a la capital del Vallès Oriental. En aquesta primera legislatura del període republicà, Joan Cladellas va formar part del govern municipal com a regidor i fou membre de la comissió d'Hisenda, ponent de la Junta de Primera Ensenyança i de la Comissió Carrilaire. Aquests càrrecs consten en un document conservat per ell mateix on apareixen totes les comissions i ponències d'aquest primer govern municipal de l'etapa republicana.

3. El subfons documental de la família Altimira Cladellas (1827-1983)

Del subfons documental de la família Altimira Cladellas cal destacar, entre altres documents, la sol·licitud presentada l'any 1933 a l'Ajuntament de

[1] J. Planas Maresma (2006), p. 74. Vegeu: <http://www.alcaldesialcaldessesdelvallesoriental.net/>

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

Granollers per l'esmentat Joan Cladellas i signada per diversos veïns de Palou (entre els quals el mestre de l'escola Celestí Bellera) per tal de retornar-li la municipalitat pròpia i revertir l'agregació de Palou que s'havia produït cinc anys abans. Els arguments d'aquesta sol·licitud eren que «el municipi de Palou que existia regentant el terme municipal del mateix nom desde temps immemorials va ser agregat a Granollers l'any 1928 per imposició dels dos Ajuntaments (...) i això va ser suficient per a que desapareixés un municipi que portava segles d'existència. Avui que l'Ajuntament de Granollers està constituït per homes elegits pel poble, podran aquestos reflectir el pensar i voler d'aquest que és contrari a la agregació».[2] En la còpia d'aquesta instància conservada al fons de l'Ajuntament de Granollers es conserva adjunta la resposta de l'administració municipal en què s'informa que es procedirà a l'estudi del cas; però no tenim notícia de cap altra acció posterior en cap sentit.

També atribuïm a Joan Cladellas Angelet un text escrit a mà que s'ha descrit com a esborrany per a la redacció d'una instància, signada per diversos caps de cases de Palou, en la qual es demana un canvi de data de la festa major de Palou. El text no està datat, però l'estudi d'altres documents del subfons ens permet atribuir-li una data, alhora que ens proporciona altres informacions sobre les festes populars a Palou. En un cartell datat el 22 d'agost de 1922 s'anuncia que la festa major passa a celebrar-se els dies 30 i 31 d'agost en comptes de fer-ho el 24 de setembre com s'havia estat fent fins aleshores. El mateix cartell explica que els motius d'aquest canvi són perquè el sentir general de la població és que no es troba sentit a celebrar el dia de la Mare de Déu de la Mercè (24 de setembre) perquè no té cap advocació a Palou. El canvi es va fer efectiu l'any 1922, tal com consta a la premsa de l'època,[3] i també en altres documents del mateix fons dels anys 1925 i 1926, en què Joan Cladellas i altres membres de la família demanaven autoritzacions per a la realització d'actes per la festa major: l'aixecament d'un envelat, la delimitació amb una tanca de l'espai on es faria un ball, o la decoració de la plaça. Tanmateix, en documents similars dels anys 1934 i 1935 la data de la festa major s'ha traslladat al 7, 8 i 9 de setembre, justament les dates que s'havien demanat en l'esborrany de la instància esmentada més amunt.[4] Esmentem com a darrera curiositat que el setembre de 1935 la comissió de festes del barri de Palou va rebre una carta de l'Ajuntament de Granollers en resposta a la sol·licitud d'autorització per a celebrar la festa major, en la qual

[2] AMGr. Fons de la família Altimira Cladellas. Subfons de la família Altimira Cladellas.

[3] *Gent d'Ara*, 5.8.1922 i 26.8.1922.

[4] A la instància no s'exposaven els motius del canvi sol·licitat; però sabem que en la data del 8 de setembre es celebra el dia de la Mare de Déu del Lledó, de la qual es conserva una imatge al temple parroquial de Sant Julià de Palou, que sempre ha gaudit d'una gran veneració. Vegeu J. M. Huélamo (2002), p. 42.

li feia avinent la concessió de la sol·licitud, però especificant que no es podia utilitzar el terme «Festa Major» per a referir-se als actes celebrats.

Un altre dels aspectes als quals ens podem acostar analitzant la documentació donada per la família Altimira Cladellas és el funcionament i l'administració d'un mas i la transmissió de propietats en el món rural en diferents moments. En relació a la branca dels Angelet, com ja hem explicat, conservem un nombre significatiu d'escriptures de propietat, inventaris de béns i testaments que ens permeten seguir amb força claredat la línia hereditària des de mitjan segle XIX fins a arribar a Rosa Angelet Blanch (1881-1969), que l'any 1904 contrauria matrimoni amb l'esmentat Joan Cladellas Angelet (1881-1946), masover de Can Plantada (vegeu fig. 1).

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

La informació de la branca Cladellas que hi ha al fons documental no arriba a dates tan antigues excepte algun llibre de comptes. Sembla que els Cladellas no van adquirir terres (o almenys no de forma significativa), com van fer els Angelet, i van treballar com a masovers de Can Plantada. En el fons documental s'ha conservat correspondència amb la família propietària (els Barnola i de Bassols de Barcelona) entre 1915 i 1979. En algunes d'aquestes cartes es tracten qüestions organitzatives i en altres hi trobem documents administratius com factures, pressupostos, rebuts de subministrament de materials o serveis de la finca (maquinària, energia), així com contribucions i impostos o resultats dels arrendaments i censos de la família Barnola. A part de permetre estudiar el cas concret de Can Plantada i les formes d'administració de la propietat agrària, l'anàlisi dels documents permet obtenir informacions sobre Palou i especialment sobre els canvis urbanístics que es produeixen durant la segona meitat del segle XX. Hi trobem referències a la construcció, el 1953, d'un gual per a creuar el riu Congost en el camí de Montmeló (al qual sembla que s'oposaven diversos pagesos de Palou); a la constitució, el 1966, d'una associació de contribuents especials per a les obres del passeig i la plaça de l'Església de Palou, o a l'expropiació forçosa, el 1967, d'uns terrenys propietat de Josep Cladellas al terme municipal de la Roca per a la construcció de l'autopista.

En resum, doncs, la documentació proporciona dades sobre l'activitat econòmica d'una família pagesa durant el segle XIX i, sobretot, del XX (canvis tecnològics, formes de gestió de l'activitat agrícola, etc.), com també sobre l'administració local, el pagament d'impostos, les festes populars, les reformes urbanístiques o de vies de comunicació i, fins i tot, la repercussió d'esdeveniments històrics com la incorporació de Palou a Granollers el 1928 o la postguerra. Hi apareixen també llistes de persones del poble amb noms i cognoms, i la casa a la qual estan lligats, fet que, junt amb altra documentació conservada també a l'AMGr, constitueix una font valuosa per a ampliar el coneixement de diversos aspectes de la història de Palou de les dues darreres centúries.

4. El subfons documental del benefici de Sant Miquel Arcàngel (1209-1876)

Un benefici eclesiàstic era la fórmula jurídica originada a l'edat mitjana per la qual les famílies garantien uns ingressos als descendents que optaven per la vida clerical, transmetent-los les rendes resultat de l'explotació de determinades terres o finques. Aquests beneficis no es podien comprar ni vendre i només es transmetien per via hereditària. A la col·lecció de pergamins de l'Arxiu Municipal de Granollers es conserva un document datat el 1307 i que fa referència a l'obtenció del benefici de Sant Miquel Arcàngel de la parròquia de Sant Esteve de Granollers per part del prevere Sparago (Espartac) Teià. No es tenia cap altra notícia d'aquest benefici fins que aquest subfons va ingressar a l'arxiu l'any 2017.

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

El 1905 la documentació acumulada al llarg dels segles pels obtentors del benefici havia arribat a mans del capellà Josep Angelet Cladellas (1857-1933), que fou rector al municipi penedesenc de Castellet i la Gornal, però que era originari de Palou i avantpassat dels Altimira Cladellas. Mossèn Angelet era l'oncle de Rosa Angelet Blanch (1881-1969) i Maria Angelet Blanch (1882-?), que van quedar òrfenes de pare i mare essent menors d'edat, fet pel qual van ser educades per l'oncle capellà a la seva residència de la Gornal. Josep Angelet Cladellas va adquirir el benefici de Sant Miquel un any després que Rosa Angelet es casés amb el masover de Can Plantada de Palou, Joan Cladellas Angelet (1881-1946), i es traslladés a viure-hi. És probable que tractant-se d'una documentació que feia referència a propietats de la zona del Vallès Oriental, el capellà preferís guardar-la a casa de la seva neboda. Sabem, a més, que durant els darrers anys de la seva vida Josep Angelet va residir a Granollers i que en morir va deixar tots els seus béns a Rosa Angelet, cosa que explica que els documents del subfons anessin a parar a can Plantada.

El benefici de Sant Miquel Arcàngel de la parròquia de Sant Esteve de Granollers havia estat afectat per la desamortització del ministre Pascual Madoz el 1855 i, per tant, quan va arribar a mans de Josep Angelet el 1905, la documentació ja no tenia rendiment econòmic. Tanmateix, el capellà va decidir conservar-la, segurament per a intentar reclamar algun tipus de compensació econòmica a l'Estat. Tot i que entre la documentació no trobem cap prova directa que confirmi si va tenir èxit, sí que s'ha trobat, entre els documents de la família Altimira Cladellas, una llibreta amb anotacions econòmiques diverses en una de les quals consta el següent: «Instància feta añ 8 a 9 archivada del 10 a 11 del benefici de S Miquel Arcàngel de la parròquia de Granollers aprobada pel estat pactat per abogat D Climen Cuspinera archiu de dalagació de Renda de Barcelona Cobro de pansions dels census rediments del estat y de añadas de arrendamens de casa y orta».[5]

[5] AMGr. Fons de la Família Altimira Cladellas. Subfons del benefici de Sant Miquel.

Aquesta anotació ens permet deduir que entre 1908 i 1911 algú (segurament el mateix mossèn Angelet) va comptar amb els serveis de l'advocat Climent Cuspinera per portar a terme els tràmits necessaris per a cobrar una pensió de l'Estat (no es diu de quin valor econòmic) relacionada amb les rendes del benefici de Sant Miquel.

Aquest subfons constitueix un conjunt documental de destacable interès, ja que recull la documentació acumulada pels diversos obtentors al llarg dels segles, i el seu estudi detallat permetrà recopilar molta i variada informació sobre terres i propietats de Granollers i de poblacions del voltant des del moment de constitució del benefici, a principis del segle XIV, fins a finals del segle XIX. Alguns d'aquests documents aporten dades significatives. Hi trobem un memorial redactat a finals del segle XVI on es detallen diverses propietats que generen rendes per al benefici i la data d'escriptura d'aquestes propietats. Hi consten drets sobre finques de Cardedeu, Corró d'Avall, Belloch, Palou o Granollers entre 1315 i 1583, que són una bona radiografia de l'abast del benefici. També hi ha un capbreu on hi ha anotades confessions o reconeixements datats entre 1579 i 1780, així com resums d'escriptures datades entre 1311 i 1751.

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

Per documentar la història del benefici també té un gran interès l'espèculum redactat el 1809 per mossèn Joan Torrent, que reconstrueix la fundació del benefici fent referència a documents que arriben a l'any 1297.[6] Hi detalla les parts de la dotalia, incloent-hi una casa per al beneficiat i un hort a Granollers, que s'ha pogut identificar com el tros conegut per «Hort de Sant Miquel» situat entre els actuals carrers de Barcelona i Portalet de Granollers. Aquest mateix hort apareix en altres documents del fons on se n'indiquen les dimensions i entre els quals hi ha un plànol de situació (figura 2) que, si bé no està datat, es troba entre un plec d'escriptures datades entre 1436 i 1697.

L'àmplia cronologia que abasta aquest subfons fa que també s'hi trobin documents que no fan referència directa al benefici, però van ser generats pels diversos eclesiàstics que en van ser beneficiaris. S'hi troben, per exemple, alguns documents vinculats a la parròquia de Santa Eulàlia de Corró d'Avall,[7] ja que almenys un dels obtentors del benefici de Sant Miquel, mossèn Josep Pagès, fou també obtentor d'un altre benefici sota l'advocació de Nostra Senyora fundat en aquesta parròquia de les Franqueses. Hi trobem també documents personals de mossèn Joan Torrent i Pagès, obtentor del benefici a finals del segle XVIII, o de mossèn Josep Maria Glanadell, del qual ens han

[6] Aquest memorial elaborat per mossèn Torrent el 1809 ha servit de punt de partida per a la redacció d'un llistat amb tots els obtentors del benefici de Sant Miquel de qui tenim notícia i que es pot consultar a l'AMGr juntament amb la documentació.

[7] D'aquesta parròquia prové el document més antic conservat en el fons Altimira Cladellas, que data de 1209.

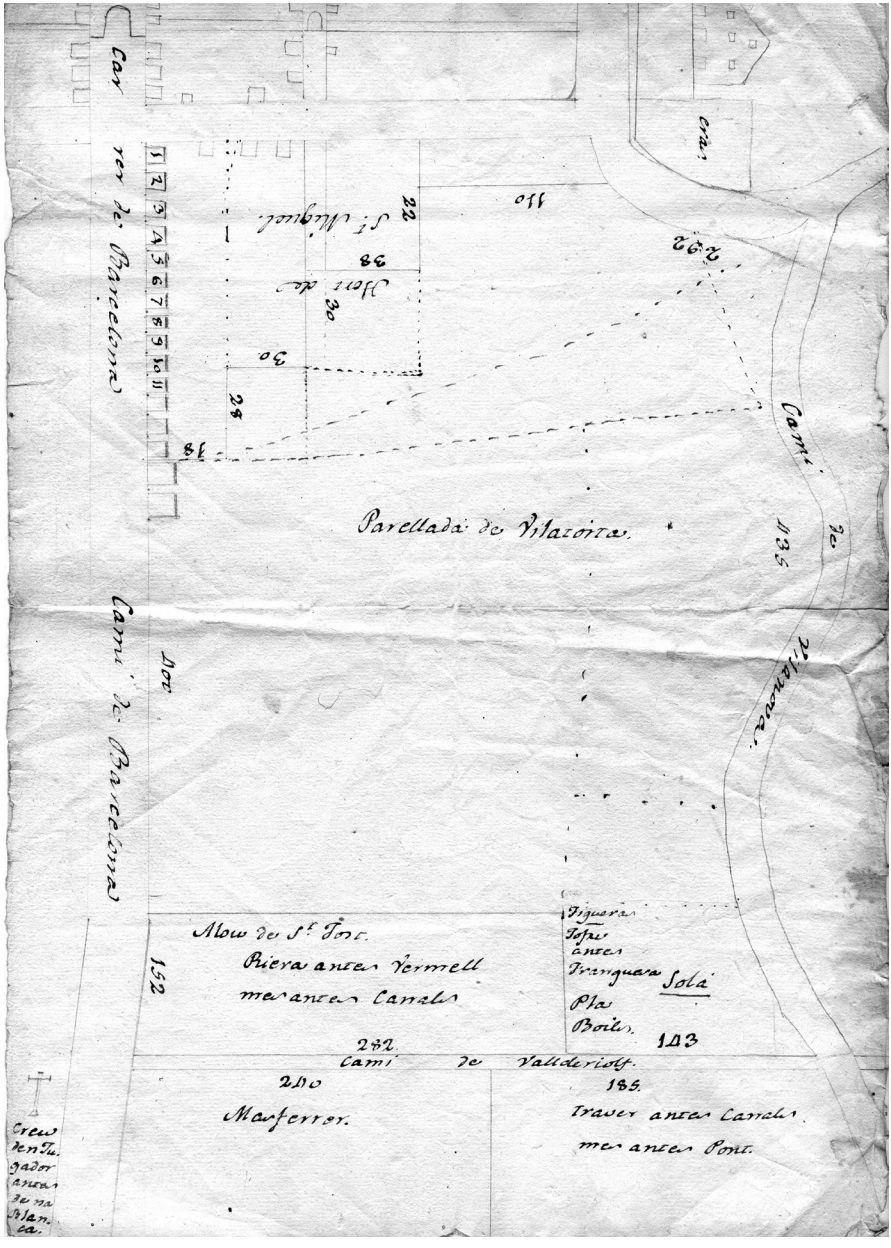

Figura 2. Plànol d'ubicació de l'hort de Sant Miquel, entre els actuals carrers de Barcelona i Portalet de Granollers. Data desconeguda entre 1436 i 1697 (Font: AMGr, Fons Família Altimira Cladellas, subfons benefici de Sant Miquel).

arribat documents fruit de les seves tasques administratives a la parròquia de Sant Pau de Barcelona, i que fou beneficiat a mitjan segle XIX.

5. El subfons documental de la família Bet de l'Abella (1676-1917)

A Can Plantada també s'hi va trobar un conjunt de documents que no semblen tenir cap relació amb la casa ni la família i que s'han agrupat en aquest subfons. La documentació fa referència a la gestió de terres i propietats al nucli de l'Abella,[8] que forma part del municipi de Sant Martí de Centelles.

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

Segons consta a l'inventari del patrimoni local de Sant Martí de Centelles,[9] es té notícia de l'existència d'un assentament en aquest lloc des de l'any 1128, moment en què hi trobem documentats dos molins i un mas conegut amb el nom d'Abella o *Apilla*, amb el qual també es coneixia la família que hi residia. Sabem també per la mateixa font que el 1433 aquesta família es va traslladar a Granollers,[10] després de vendre les seves propietats (un mas, un hostal i dos molins) a un pagès anomenat Bartomeu Vila.

En els documents més antics d'aquest subfons, el cognom Vila és precisament el que apareix com a propi dels habitants del mas Abella. El més antic és una escriptura de 1676 en la qual l'hereu del mas, Jaume Vila, atorga en emfiteusi un tros de terra de la seva propietat a un altre pagès per tal que hi construeixi una casa i un hort i s'estableixen les condicions per a l'explotació de la finca.[11]

Com aquest, hi trobem altres documents similars, però cap ens aclareix quina relació podria haver-hi hagut entre aquesta casa de Sant Martí de Centelles i Can Plantada de Palou, tot i que hi podem trobar alguns indicis que caldria estudiar amb detall. Així, entre la documentació conservada hi ha una acta notarial que certifica la compra d'una casa a Llerona el 1784 per part d'una dona anomenada Gertrudis de Brassó i Serra, signada pel notari Josep Vaixeras de Granollers. El cognom Serra apareix més endavant entre els propietaris del mas de l'Abella, i també és un cognom present a Palou, igual que el de Brassó, que hem trobat en algun document de la família Angelet. Igualment, ens ha arribat una àpoca o carta de pagament per la venda d'un tros de terra a Aiguafreda, signada també a Granollers el 1848.

[8] F. Solà (1983), p. 107-111.

[9] A. Gómez Bach (2002), p. 21.

[10] A l'Arxiu Municipal de Granollers no hem trobat de moment cap indici de la presència d'aquesta família a la capital del Vallès Oriental.

[11] AMGr, Fons Família Altimira Cladellas, subfons Família Bet de l'Abella.

Si bé és cert que aquests indicis no ens permeten explicar el motiu que va portar la documentació a Palou, sí que evidencien la relació entre els habitants del mas de l'Abella i la plana del Vallès, en tant que tenien interessos en diversos punts del Congost i realitzaven algunes de les seves gestions administratives a Granollers.

Des de l'Arxiu s'ha elaborat un arbre genealògic dels residents de l'Abella a partir del que s'ha pogut deduir de la documentació, però la informació és molt fragmentària. Sí que trobem que a mitjan segle XIX el cognom Vila ha desaparegut i apareixen els cognoms Mas i Serra així com el pseudònim «Bet». El mas, però, segueix sent sempre referit amb el nom de l'Abella i la família és sovint esmentada amb el pseudònim de «Bet de l'Abella», motiu pel qual s'ha donat aquest nom al subfons.

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

Cal destacar que el malnom Bet apareix a la genealogia de forma breu i secundària; però va quedar vinculat a la casa segurament pel fet que un dels fills, anomenat Josep Serra i Mas, va liderar una quadrilla carlista i era conegut com «en Bet de l'Abella». Serra i la seva quadrilla foren autors de nombrosos assalts a la zona durant la Tercera Guerra Carlina (1873-1876), sobretot contra transports que es movien entre Vic i Granollers, fet pel qual va passar a formar part de l'imaginari popular i va esdevenir un personatge recordat durant anys. Tenim notícies de la seva activitat tant per la premsa del moment com també per referències en textos d'autors coetanis, com Pere Aldavert, o posteriors, com Josep Pla.[12]

El germà d'aquest Josep Serra, en Pere Serra Mas, apareix a la documentació conservada a l'AMGr com a propietari del mas de l'Abella i ens han arribat d'ell dos certificats de bona conducta signats per autoritats eclesiàstiques i civils per tal que pugui exercir el càrrec de jutge suplent del municipi. També d'ell és una nota on resumeix algunes despeses per desplaçaments entre els anys 1901 i 1902. Aquest modest paper ens permet veure que les relacions comercials del mas de l'Abella arribaven a llocs com Barcelona, la Garriga, Granollers o Vic, un fet que devia ser habitual en les explotacions agrícoles de la zona.

6. Conclusions

El fons documental de la família Altimira Cladellas ha representat un ingrés d'especial interès per a l'Arxiu Municipal de Granollers, ja que està format per documentació molt diversa que ens aporta informació sobre l'administració i transmissió de la propietat agrícola a la zona del Vallès Oriental en

[12] C. Duran Tort (2006), p. 43-45; F. Costa Oller (2015), p. 92-96.

diferents moments de la història. El contingut d'aquest fons, alhora, permet aprofundir en el coneixement tant de la gestió econòmica com del teixit social de la zona agrícola de Palou, que representa avui una singularitat en l'entorn eminentment urbà de Granollers.

No obstant, l'estudi de la història de Palou i de les famílies pageses que hi han viscut ha de ser completat, com ja s'ha esmentat, amb una comparació de les dades que es puguin extreure dels fons dels ajuntaments de Palou i de Granollers, i també dels jutjats de pau. Alhora, la referència a diversos documents notarials que trobem en el fons que aquí ens ocupa aconsellaria també una visita a l'Arxiu de Protocols Notarials de Barcelona. Finalment, una recerca minuciosa sobre terres o propietats concretes que apareixen en la documentació ha de passar, sense cap dubte, per la consulta dels arxius locals (municipals o comarcals) corresponents.

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
24 (2020), 121-134

Estem doncs, davant d'un grup de documents que es pot analitzar des de molts punts de vista (genealogia, economia, vida quotidiana...) l'abast dels quals es podrà anar concretant a partir de les recerques que els investigadors portin a terme a partir d'ara.

Referències

Costa Oller, Francesc (2015): *Per camins històrics, vol. 3 Congost, un viatge cultural i històric*, Mataró, autoeditat.

Duran Tort, Carola (2006): *Pere Aldavert: una vida al servei de l'ideal*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Gómez Bach, Anna M. (2002): *Inventari Patrimoni Cultural de Sant Martí de Centelles*. Memòria tècnica, Barcelona, Diputació de Barcelona.

Huélamo, Juana María (2002): *Granollers. Inventari del Patrimoni Cultural*, Granollers, Ajuntament de Granollers.

Planas Maresma, Jordi (coord.) (2006): *Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (segle XX). Diccionari biogràfic,* Granollers, Museu de Granollers (accés actualitzat en línia: <http://www.alcaldesialcaldessesdelvallesoriental.net/>).

Solà, Fortià (1983): *Aiguafreda, la parròquia antiga i el poble modern, monografia històrica,* Barcelona, Editorial Humanitats.